

Tajemství pozůstalosti historika umění (Osobní fondy Karla Chytila)

JANA MAREŠOVÁ

ABSTRACT: Secrets of an art historian's legacy (Karel Chytil's private collection)

The paper analyses the written legacy of the art historian Karel Chytil. This collection of documents is outstanding at first sight by being fragmented across four institutions in Prague: the National Museum Archives, the Charles University Archives, the Museum of Decorative Arts Archives, and the Academy of Sciences Institute of Art History. This distribution is due chiefly to the document author's rich life story and progressive activities in various institutions both educational and scientific. Each of the segments of the written legacy thus bears the characteristic features of the institutions in which it is deposited, and only the whole gives a comprehensive picture of this outstanding scholar's work.

KEY WORDS: Karel Chytil, History of arts, Personal documents

CONTACTS: Mgr. Jana Marešová, Ph.D., Ústav dějin umění Akademie věd ČR, v.v.i., Husova 4, 110 00, Praha 1; maresova@udu.cas.cz

Karel Chytil (18. 4. 1857 – 3. 7. 1934)¹ je postavou známou především svou mnohohrstevnou a velmi aktivní činností v oboru dějin umění. Nejdříve působil jako pedagog pro obor dějepis a zeměpis na středních školách v Praze, ale již během svého gymnaziálního a posléze vysokoškolského studia se zajímal o své okolí a především jeho památky. Později, díky svému hlubokému zájmu a pro aktivity spojené s památkovou péčí a dějinami umění, se stal uznávanou osobností těchto oborů a vysokoškolským pedagogem na dvou velmi respektovaných pražských školách – pražské Filozofické fakultě a Českém učení technickém. Jeho cesta za univerzitní katedru nebyla jednoduchá, vše vyvážil houževnatostí a neústupností, ale především hlubokým a vysoce odborným zájmem o dění ve jmenovaných oborech. Zájem o umělecký průmysl ho přivedl do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, kde se podílel na tvorbě muzejní kompozice; byl také zakladatelem zájmové organizace Klubu pro pěstování dějin umění. Po několik let působil jako předseda významné instituce, která položila základy uměleckohistorické topografie – Archeologické komise České akademie věd a umění (dále jen ČAVU). Toto vše jsou velmi dobře známá fakta. Osobnost Karla Chytila je pro obor dějin umění a památkové péče natolik významná, že si žádá větší pozornosti.²

1 Dosud literaturou uváděné červnové datum úmrtí je mylné. Zásahu na revizi tohoto data má PhDr. Polana Bregantová, které tímto děkuji za upozornění na tuto informaci.

2 Životní i profesní osudy Karla Chytila neunikly pochopitelně pozornosti různých badatelů: František Xaver JIŘÍK, *Profesor Dr. Karel Chytil. 1857–1917*, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1917, 1918, s. 3–5; Zdeněk WIRTH, *Bibliografie spisů Dr. Karla Chytila*, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1917, 1918, s. 6–11; František Xaver HARLAS, *K jubileu prof. Dra K. Chytila*, Ročenka Kruhu pro pěstování

Tento akademik, pedagog a muzeolog po sobě zanechal obsahově velmi bohatou a rozsáhlou pozůstalost, z ní (resp. nich) bude tato studie vycházet. Nenahlédneme však přímo do Chytilova osobního a profesního života, ale tento příspěvek věnujeme spíše využitelnosti jednotlivých částí pozůstalosti pro poznání různých aspektů jeho všestranné činnosti.

Chytilova pozůstalost je uložena ve čtyřech pražských institucích – Archivu Národního muzea, Archivu Univerzity Karlovy, Archivu Uměleckoprůmyslového muzea a Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i.³ Prvopočátek tohoto, dnes poněkud „záhadného“ rozdělení je nutno hledat u Zdeňka Wirtha (1878–1961), rovněž historika umění a sekčního šéfa Ministerstva školství a národní osvěty,⁴ avšak o generaci mladšího. Ten totiž prosazoval myšlenku, že písemnosti náleží té instituci, z jejíž činnosti vzešly, nebo případně tam, kde spisy naleznou největšího pochopení a využití. První možnost můžeme hned vyloučit, protože působení Karla Chytila v Národním muzeu není archivními prameny doloženo. Pochopitelné je pak zcela logické umístění písemností do Archivu Univerzity Karlovy a Uměleckoprůmyslového muzea, méně pak do Archivu Národního muzea a Ústavu dějin umění AV ČR.

Lze předpokládat, že ze svého přesvědčení a z pozice významného historika umění Zdeněk Wirth nechtěl nebo si nepřál, aby činnost ostatních osobností působících v oboru byla zapomenuta. Proto se zúčastňoval tryzen a následně také s pozůstalými projednával předání písemností a dalších dokumentů své osobě (z dalších můžeme jmenovat např. Rudolfa Kuchynku, Rudolfa Hlubinku, Karla B. Mádlu), s nimiž pak podle svého, tehdy snad dobře míněného posouzení, naložil. Ne nadarmo se mu také za První republiky přezdívalo „hrobník“.⁵ Jeho výše popsané jednání je doloženo následujícími slovy „*Profesor Karlovy univerzity v.v. Dr. Karel Chytil zanechal ve svém bytě v Praze... pozůstalost skládající se v základě z: 1) bohaté literatury pro dějiny umění a uměleckého řemesla se všemi pomocnými obory; 2) sbírky fotografií, grafik, pohlednic atd. ze stejných oborů; 3) vlastních rukopisů vědeckých prací; 4) korespondence (bohaté zejména z doby jeho působení jako ředitele Uměleckoprůmyslového muzea; 5) osobních památek (listiny, diplomy, fotografie);*

dějiny umění za rok 1926/1927, 1928, s. 3; Z. WIRTH, *Bibliografie spisů Dr. Karla Chytila*, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1926/1927, 1928, s. 4–6; Antonín MATĚJČEK, *Karel Chytil. † 2. června 1934*, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1934, 1935, s. 3–13; Emanuel POCHE – Zdeněk WIRTH, *Bibliografie spisů Dr. Karla Chytila*, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1934, 1935, s. 13–15; Z. W. [WIRTH, Zdeněk], *Dr. Karel Chytil*, Umění 8, 1935, s. 37; František MATOUŠ, *Karel Chytil. K 25. výročí jeho úmrtí*, Umění 6, 1959, s. 189–190; E. POCHE, *Karel Chytil*, in: Encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1975, s. 181–182; Josef KRÁSA, *Karel Chytil (18. 4. 1857 Praha – 2. 6. 1934 Praha)*, in: Kapitoly z českého dějepisu umění. I. Předchůdci a zakladatelé. Praha 1986, s. 172–179; Emanuel POCHE – Anděla HOROVÁ, *Chytil, Karel, 18. 4. 1897 Praha – 2. 6. 1934 Praha*, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, I, Praha 1995, s. 300; Jana MAREŠOVÁ, *Přehled životopisných dat*, in: Inventář fondu Karel Chytil (1859–1934), Praha 2004 (interní tisk); TÁŽ, *80 let od úmrtí Karla Chytila (1857–1934)*, Zprávy památkové péče 74, 2014, č. 3, s. 255–256; Kristina UHLÍKOVÁ, <http://www.npu.cz/biograficky-slovník-pamatkaru-I/chytil-karel> (access 24. 11. 2014).

3 Informace o uložení pozůstalosti Karla Chytila v Literárním archivu Památníku Národního písemnictví je mylná (srv. Kapitoly z dějepisu umění, Praha 1987, s. 172, pozn. 1). V dalších sbírkách této instituce se však nalézají jeho dopisy. *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice* (usp. Jarmila Hanzalová), Praha 1997, s. 222. Zde jsou uvedeny pouze dva archivy, ostatní autorka pravděpodobně z neznámých důvodů nezaznamenala.

4 O osobnosti Zdeňka Wirtha viz Kristina UHLÍKOVÁ, *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878–1939)*, Praha 2010.

5 Viz K. UHLÍKOVÁ, c.d., s. 209, pozn. 882.

6) *rodinných památek od začátku XIX. století. Celá pozůstalost je vhodná proto, aby byla zachována. Nebylo by radno, aby byla příbuznými rozebrána a po kusech prodána. Proto se navrhuje zakoupení za paušální cenu a pozdější rozdělení její podle jednotlivých oborů vědeckým ústavům univerzitním (ústav pro dějin umění), Národnímu muzeu v Praze (korespondence) a jiným muzeím. Toto rozdělení bude provedeno po převzetí a řádném roztřídění všeho materiálu dalším spisem. Převezení celé pozůstalosti opatřuje se zároveň prostřednictvím zasilatelské firmy na Smíchově a podepsaný⁶ přejímá dozor nad roztříděním všech předmětů.*⁷

Sondu začneme od fondu, který můžeme nazvat „vyprávěcím“ nebo „životopisným“ a který je uložen, poněkud nelogicky, v Archivu Národního muzea. Pozůstalost, čítající devět kartonů, je uspořádána podle tradičních archivních zásad, nicméně inventář samotný vykazuje určité nedostatky. V roce 1993 jej vyhotovila Iva Švubová, která pozůstalost zpracovala kvalitně zcela podle zásad archivního systému, nicméně inventář postrádá především obvyklý úvod, kde by badatelé byli obeznámeni se základním životopisem zůstavitele fondu. Bohužel zde není zmíněna ani historie fondu – badatel tedy postrádá i základní informaci o tom, která instituce nebo osoba tuto část pozůstalosti do Archivu Národního muzea předala. Po stránce obsahové tento fond přináší velké množství dosud neznámých nebo neuveřejněných poznatků, které mohou obohatit životopis Karla Chytila po stránce osobní i profesní. Zdeněk Wirth sem podle svého nejlepšího svědomí zařadil dokumenty v domnění, že do Archivu Národního muzea patří tzv. všeobecné písemnosti – tedy písemnosti osobního charakteru, mezi něž se řadí osobní doklady (rodný list, vysvědčení, index, vysokoškolský diplom), členské legitimace, dále pak korespondence, fotografie rodinné nebo i se studenty (tzv. ilustrační materiál) a další písemnosti, pocházející např. od Chytilova syna Karla nebo jeho ženy Kateřiny (kterou Chytil ve svých záznamech nazýval Kity).

Chytilova pozůstalost v Archivu Národního muzea uchovává dokumenty, z nichž lze čerpat informace o jeho dětství a studiu na gymnáziu v Chrudimi. Bohatě jsou zastoupeny dokumenty, které nám dovolí nahlédnout do již pražského vysokoškolského studia, které absolvoval v letech 1875–1881 na Filozofické fakultě pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity. Ta byla v té době zaměřena mimo jiné na vzdělávání budoucích středoškolských profesorů. Dokumenty prozrazují nejen Chytilův prospěch, ale také jména vyučujících, na jejichž přednášky a semináře se zapisoval a u nichž složil rigorózní zkoušky. Ty samy o sobě nebyly ovšem příliš snadné, jazykové znalosti musel např. prokázat ve čtyřech jazycích – češtině, němčině, latině a řečtině. Neméně jsou zajímavé spisy o získávání dalších vědeckých titulů, ať již jeho pokusy byly zdařilé či neúspěšné.

Další rozměry k Chytilovu životopisu přinášejí dokumenty, které mohou zmapovat jeho pedagogické působení – nejen již jako přednášejícího profesora s působením na Filozofické fakultě, ale i na Českém vysokém učení technickém v Praze, dále působnost jako soudního znalce pro obor starožitnictví, což jednoznačně souvisí s jeho profesní erudicí a nebylo to v té době ničím neobvyklým.

Karel Chytil byl také členem mnoha spolků či organizací (podle zachovaných legitimací)

6 Oním podepsaným byl právě Zdeněk Wirth.

7 Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Zdeněk Wirth, k. W-A-7, sv. 1, fol. 1. Koupě proběhla dne 10. prosince 1934, tedy ani ne půl roku od úmrtí Karla Chytila.

– kromě těch, které byly spojeny s jeho uměleckohistorickou a památkářskou erudicí – byl např. členem Červeného kříže, Československé národní demokracie, zcela jistě byl velmi častým návštěvníkem Veřejné čítárny – tedy knihovny. Mezi těmi institucemi, které souvisejí s jeho celoživotní prací, je nutné připomenout zejména Českou akademii věd a umění (1891), Společnost starožitností českých, Klub za Starou Prahu. Byl také členem Poroty pro přestavbu Staroměstské radnice, Krasoumné jednoty a Umělecké besedy a také společenských klubů jako např. Malostranská beseda nebo Měšťanská beseda.

Podstatnou část pozůstalosti představuje korespondence, rozdělená na osobní a institucionální. Korespondence osobní obsahuje přes 900 dopisů z let 1878–1934 a přes 500 pohlednic známých a přátel, institucionální téměř přes 1 000 dopisů z let 1882–1933. Je zde zastoupena řada osobností a úřadů, spolků, institucí, s nimiž Karel Chytil spolupracoval. Z nejvýznamnějších osobností a zejména „souputníků“ v Archeologické komisi ČAVU můžeme jmenovat např. Josefa Hlávku – mecenáše a předsedu ČAVU a později předsedu samotné Archeologické komise, Františka Adolfa Borovského, Václava Diviše Čistického, Josefa Vítězslava Šimáka a Antonína Podlahu. Z dalších osob působících v oblasti dějin umění to byli např. Josef Braniš, Karel Boromejský Mádl, Zdeněk Wirth, Jaromír Pečírka, Vojtěch Volavka, Eduard Šittler, Vojtěch Birnbaum nebo Prokop Toman (autor prvního slovníku umělců v Českých zemích). Mimo jiné lze ale také zmínit např. historika Josefa Pekaře a Jaroslava Golla nebo spisovatele a historika Zikmunda Wintera. Korespondence institucionální pak představuje onu oficiální stránku Chytilova profesního života. V této části fondu jsou velmi bohatě zastoupeny domácí i zahraniční knihovny, muzea, archivy, ministerstva, redakce domácích i zahraničních periodik.

Nedílnou součástí pozůstalosti snad každého vědce, nejenom historika umění, jsou poznámky k vědecké činnosti a rukopisy prací. Na nich lze nejlépe pozorovat genezi jednotlivých děl i způsob práce autora. Karel Chytil patřil k historikům umění pozitivistickým, jeho díla vznikala nejenom na základě prostudované literatury, ale především podrobné pramenné analýzy. Přestože témata jeho vědeckých prací jsou velmi různorodá – od středověku, kde se věnoval deskovému malířství, přes manýrismus, baroko i klasicismus téměř až po současnost, těžiště jeho badatelského zájmu patřilo vždy středověku a uměleckému průmyslu. Svůj zájem o středověké období projevil již v mládí prvotinou *Vývoj miniaturního malířství v době králů rodu Lucemburského* (1885).⁸ Jeho poslední dokončenou prací byla studie o rudolfinském řezači kamenů *Dionysis Miseroni*, pražský řezač kamenů a jeho vztahy k malířům.⁹ V závěru života přešel k mánésovskému tématu, z kterého však stihl publikovat jen nedokončenou studii *Josef Mánes a jeho rod*.¹⁰

Velmi málo známou stránkou je Chytilovo nadání kreslířské. Ne každý historik umění tímto darem disponoval, Chytil v tomto případě patřil právě mezi ty „obdarované.“ Deník kreseb z Chytilova mládí, z r. 1872, tedy z doby, nám přibližuje léta citového zrání mladého muže. A že nebyl v mládí osobou vážnou, ale šprýmovným studentem, to dokumentuje báseň vepsaná do jednoho deníku uloženého v jiné části pozůstalosti.¹¹ Několik ilustračních

8 Publikováno v Památkách archeologických a místopisných, 1885, XIII, s. 1–10.

9 Publikováno v Ročence Kruhu pro pěstování dějin umění, 1933, s. 67–70.

10 Publikováno Knihovna Kruhu pro pěstování dějin umění, Praha 1934.

11 Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení dokumentace, fond Karel Chytil, k. 2, inv. č. 80.

fotografií ze života Karla Chytila dokládá také tu skutečnost, že při výuce dějin umění nepovažoval za důležitý pouze teoretický výklad, ale především i onu vizuální stránku. Brávil studenty na vycházky, nejen po českých krajích, ale také mu bylo dovoleno vyjždět s nimi i do zahraničí.

Obrázek 1 – Profesor Chytil na exkurzi se svými studenty. ANM, f. Karel Chytil, karton č. 8

Součástí pozůstalosti Karla Chytila jsou také pozvánky na nejrůznější společenské akce – promoce jeho studentů, zasedání, schůze Archeologické komise nebo blahopřání k významným jubileím.

Fond Karla Chytila v Archivu Národního muzea zachycuje životopis této významné osobnosti od narození téměř až do smrti. Ilustruje také jeho mnohovrstevnou činnost v oboru dějin umění, památkové péče a působení v nejrůznějších spolcích, institucích, redakcích a výborech. To vše s sebou samozřejmě přinášelo neutuchající zájem o současné dění, ale také velkou míru pečlivosti, badatelského úsilí a především časového nasazení i obětí.

Další část Chytilovy pozůstalosti je uložena v Archivu Univerzity Karlovy. Přestože tento segment pozůstalosti je neuspořádaný a bez inventárního seznamu, bylo mi umožněno do něj nahlédnout.¹² Čítá deset kartonů, a pokud bychom chtěli pozůstalost blíže charakterizovat nebo pojmenovat, přisoudili bychom jí jednoznačně etiketu „vědecká“. Obsahuje totiž především ty rukopisy, které přinášejí poznatky o tom, jak se již na vysoké škole formovala vědecká stránka Chytilovy osobnosti. Na této části pozůstalosti totiž můžeme sledovat, jak se z nepříliš pozorného studenta rozhodně ne s vynikajícím prospěchem stala uznávaná osobnost. Jsou zde zachovány sešity z přednášek z doby, kdy Chytil býval studentem. Dochován je sešit např. z přednášek paleografie, kterou tehdy přednášel Josef

¹² Za tuto možnost děkuji PhDr. Marku Ďurčanskému Ph.D., vedoucímu Ústavu dějin Univerzity Karlovy.

Emler.¹³ Opačnou polohu této pozůstalosti představují přípravné poznámky k přednáškám, kterými sám Chytil promlouval ke svým studentům. Jejich témata jsou opravdu různá – od metodických (*Uvedení do dějin umění, přípravné poznámky k předmětu, Praktická aplikace – muzea, galerie*) k výkladovým (*Doba pozdní gotiky a ranní renaissance, Památky pozdní gotiky v Čechách*). Názvy Chytilových přednášek, zabírajících dobu od starokřesťanského umění až po jeho současnost, lze dohledat v tzv. Karolince – tedy *Seznamu přednášek na C.K. české univerzitě Karlo-Ferdinandově v Praze*.¹⁴ V náplni práce Chytila jako vedoucího semináře dějin umění (později katedry dějin umění) bylo nejen přednášet, ale i nakupovat knihy pro knihovnu, psát žádosti o dotace na nákup vědecké výzbroje – diapositivy, vazbu knih a podobně. Zásahu o rozvoj kabinetu měl ale také Ferdinand Lehner, který kabinetu věnoval především svoji knihovnu.¹⁵ Co ale zejména tato část pozůstalosti uchovává, to jsou rukopisy Chytilových prací – je jich velké množství (zcela jistě několik desítek) a uspořádání je do budoucna zcela bezesporu žádoucí. Na nich lze totiž vysledovat metodu práce takové osobnosti, jakou Chytil ve své době byl. Konfrontace vydaných spisů s rukopisy by však už byla zcela zbytečná; Chytil totiž patřil k těm, kteří své studie ihned publikovali. Doplnující informace k působení a práci Karla Chytila v kabinetu dějin umění pak přináší fond Seminář dějin umění – akta věcná.¹⁶

Třetí část pozůstalosti je uložena v oddělení dokumentace Ústavu dějin umění AV ČR v.v.i. Obsahuje pět kartonů a v roce 2004 torzo pozůstalosti, vyčleněné z fondu Zdeňka Wirtha, zpracovala autorka tohoto článku. Pro předběžné studium slouží inventář, jenž obsahuje přehled životopisných dat, dějiny fondu a rozsáhlou bibliografii. Obsahem této pozůstalosti jsou především poznámkové bloky, diáře a tzv. cizí materiál, v tomto případě tedy seminární práce Chytilových studentů ze semináře dějin umění. Proto bychom tuto část mohli nazvat „pedagogicko-pracovní“.

Vystudovaný pedagog a historik umění samouk Chytil se nevyhnul potřebě při toulkách po domovině i mimo ni nosit s sebou papír a tužku – respektive poznámkové bloky. Zapisoval si do nich poznámky nejrůznějšího charakteru, často doprovázené vlastní kresbou. Kresbou čehokoli – lidské postavy, obličej, architektonického detailu, erbu atd. Bloky sloužily jako podklad pro vědecké studie.

Poznámkových bloků Karla Chytila se dochovalo třicet sedm. Bloky nepřesahují formát A6 (někdy se vyskytnou i formáty menší), jsou tedy ideální, aby se vešly do kapsy saka či kabátu a byly tak vždy po ruce. U jednoho z nich se dochovala dokonce i tužka, přiložená v drobném pouzdru, které tvořilo organickou součást bloku. Jejich obsah je z činnosti a profese Karla Chytila nasnadě. Jsou do nich zahrnuty rukopisné poznámky psané převážně tužkou, výjimečně perem a pravděpodobně vždy někde v terénu bez stabilnější opory či ve stoje před daným galerijním, muzejním nebo jiným objektem, který zaujal autorovu pozornost.

Písmo je někdy snadno čitelné, jindy krasopis ustoupil potřebě rychlého psaní. Nejstarší

13 O tom, že Chytil byl plnokrevným studentem, svědčí skutečnost, že jeho mysl, ale především ruka leckdy zabloudila od paleografických značek k čistému pozorování a do sešitu pak vykreslil tvář buď přednášejícího profesora nebo svého spolužáka.

14 Uloženy v příruční knihovně Archivu Univerzity Karlovy.

15 Viz Klement BENDA, *Rozmach oboru v devadesátých letech*; in: Kapitoly z českého dějepisu umění I, Praha 1986, s. 198.

16 Archiv Univerzity Karlovy, inv. č. 1223.

datovaný poznámkový blok pochází z let 1878–1879, tedy z doby, kdy Karlu Chytilovi bylo 21–22 let a trávil studia ve Vídni. Naopak nejmladší blok je označen léty 1925–1926, kdy autorovi poznámek bylo téměř 70 let a čas trávil střídavě doma a v cizině. Téměř vždy je na jeho začátku vročení a jakýsi provizorní obsah, respektive hlavní body, kterým se blok věnuje. Je pravděpodobné, že jejich datace vznikala až poté, třeba i o několik let později, protože rok je někdy doprovázen otazníkem. Časová orientace v blocích je zkomplikována skutečností, že jeden sloužil pro poznámky z několika let, bohužel ne chronologicky za sebou následujících, což má za následek to, že blok obsahuje poznámky k různým Chytilovým aktivitám. Tak jeden zachycuje například poznámky k připravovanému soupisu památek v chrudimském kraji, současně ale také záznamy z četných Chytilových zahraničních cest. Jiné, pocházející z let 1880–1885, zachycují jeho pedagogickou činnost a obsahují především klasifikaci žáků a rozvrh hodin.¹⁷ Velmi často se opakujícím, až převažujícím jevem jsou poznámky z cest. Z cest domácích i zahraničních, jejichž konečným cílem bylo poznání. Během nich Chytil čerpal prameny a informace k následným, převážně publikovaným studiím nebo otištěným přednáškám Kruhu pro pěstování dějin umění.¹⁸ Jeho cesty nebyly zaměřeny pouze do nejbližšího okolí republiky, ale i do vzdálenějších koutů Evropy. Problematika zahraničních cest se v blocích objevuje již od roku 1884 a trvá až do roku 1927.

A jaká konkrétní témata tu najdeme? Jak už bylo řečeno, Chytilovým úkolem bylo vybudování a posléze vedení Uměleckoprůmyslového muzea. Této zakladatelské aktivity se zhostil s velkým nasazením, a přestože pražské muzeum bylo v Čechách v pořadí již páté svého druhu,¹⁹ obrátil se Chytil do zahraničí, aby měl pro svoji činnost určitý vzor. Je tedy nasnadě, že v blocích najdeme poznámky ze zahraničních cest, věnovaných zejména návštěvám jiných evropských uměleckoprůmyslových muzeí, která za sebou už měla několik let působení.

Dalším tématem, které se v Chytilových blocích objevuje, je práce na Soupisu památek historických a uměleckých v Království českém. Jak již bylo výše uvedeno, byl členem komise, která tento úkol zpracovávala. Důvody, proč si vybral zrovna chrudimský okres, jehož památky v Soupisu zpracoval, netřeba hledat příliš daleko.²⁰ Bloky věnované samotnému soupisu mají svého nedatovaného předchůdce pocházejícího pravděpodobně ještě z dob gymnaziálních studií. V něm se můžeme setkat nejen s různými žertovnými veršovánkami, vzešlými nejspíš z Chytilovy ruky, ale také se záznamy a kresbami z toulek nejen po chrudimském okolí. Jak sám píše v úvodu jedenáctého svazku soupisu, mohl se této práci věnovat několik let jen v létě, zato ale velmi intenzivně: „*Při soupisných pracích na místě samém, jimž mohl jsem se věnovat v posledních letech jen krátkou část doby letní, dostalo se mi všestranné podpory.*“²¹

Druhým soupisovým tématem, na jehož zpracování spolupracoval, byl Soupis památek

17 Ústav dějin umění AV ČR v.v.i., oddělení dokumentace, fond Karel Chytil, k. 1, inv. č. 12.

18 Do programu Kruhu pro pěstování dějin umění byly zahrnuty společné akce – vycházky, večery s přednáškami a referáty.

19 Na území Čech, Moravy a Slezska byla v letech 1881–1885 vybudována čtyři uměleckoprůmyslová muzea: 1881 v Liberci, 1883 v Brně, 1885 v Olomouci a Opavě.

20 *Soupis památek uměleckých a historických v politickém okrese chrudimském*, sv. 11, Praha 1900.

21 Karel CHYTIL, *Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století. Politický okres chrudimský*, Praha 1910, s. 7.

hlavního města Prahy. Působil v komisi založené roku 1893, která byla „sborem odborníků, znalců a přátel starých památek, kteří vysíláni jsou, aby zde různé korporace zastupovali a kteří z pouhé lásky k věci obětují svůj čas i práci, aby svou vědomostí a zkušeností prospěli naší matičce Praze.“ A nejen to: „...působnost Soupisné komise rozšířila se v poslední době od starých památek i na projekty nové. Je to zcela přirozený následek péče o zachování nejen starého rázu, ale i celkového estetického vzhledu našeho města.“ Chytil v komisi působil od jejího založení, kdy byl členem užšího výboru (původně redakčního, jehož úkolem byl právě soupis pražských památek). V roce 1902 byl také zvolen členem redakčního výboru pro vydávání „Zpráv soupisné komise“. Jedním z mnoha cílů komise bylo vydávání soupisu pražských památek, ale tento záměr nedošel svého naplnění – městská rada na návrh nepřistoupila. Přesto se jednotliví členové (a nebylo jich málo) své práci věnovali s velkým nasazením. Vedle těchto poznámkových bloků si Karel Chytil vedl i tištěné kapesní kalendáře, jejichž celkový počet je třicet sedm. Nejstarší datovaný je z roku 1881 a ten nejmladší z roku 1934, tedy z roku Chytilova úmrtí. Z něj je patrné, že autor poznámek měl program vskutku bohatý a dokázal si záležitosti přesně naplánovat, přesto že ke splnění posledních záznamů již nedošlo. V případě diářů a kalendářů lze rozeznat dva typy tohoto pramene: a) celý tištěný s několika málo volnými listy pro poznámky, b) tištěný kalendář se vyskytuje pouze na začátku a zbytek tvoří volné listy, kam si kalendář na celý rok předepsal sám majitel. Je nanejvýš pravděpodobné, že bloky a kalendáře byly vedeny paralelně, jejich význam lze ale zřetelně oddělit: bloky sloužily opravdu jako podpora uměleckohistorického bádání, kalendáře měly naopak funkci přehledovou a upomínací, i když i sem občas zabloudí poznámky uměleckohistorické. Samotná funkce diářů už předem ukazuje, jaké typy záznamů zde nalezneme: a) pracovní, b) osobní. Z těch pracovních lze den po dni vysledovat celoroční Chytilovu činnost. Můžeme zde najít témata vycházek nebo přednášek Kruhu („Vycházka palác Černínský, Vycházka sv. Tomáš, kruh přednáška 6“), termíny schůzek („Valná hrom. Muzej. Společnosti, neděle – Okuněv“), jaký rukopis má kdy odevzdat, kam má kdy jet a podobně („Odevzdat referát o Dykovi, skončil přednášky“). Zápisy osobního charakteru představují velmi pestrý rozsah domácích aktivit, jejichž prostřednictvím jsme obeznámeni s fungováním domácnosti historika umění konce 19. a počátku 20. století.

Pedagogické působení pak dokumentují nejen poznámkové bloky z dob učitelské praxe na pražských reálkách, ale především seminární práce Chytilových studentů. Pestrost témat seminárních prací – např. *Kostel sv. Jakuba v Libiři*, *Jean Goujou, sochař a stavitel francouzské renaissance*, *127 tabulových obrazů mistra Theodoricha v kapli sv. Kříže na Karlštejně*, *O starokřesťanských miniaturách*, *Josef Führich* – dokládá počáteční fázi vývoje oboru, která otevírala řadu dosud neprobádaných témat. Složení žáků, kde bylo i nemálo zástupkyň ženského pohlaví, může do budoucna sloužit jako podklad pro studium genderového rozložení sil v oboru dějin umění od jeho konstituování až do současnosti. Mezi Chytilovy studenty patřili např. pozdější profesor na ČVUT Oldřich Stefan, který se již tehdy věnoval *Problému prostoru v dějinném vývoji architektury*, Vojtěch Volavka, od něhož se v tomto fondu dochovala seminární práce *Historie několika pražských sochařských rodin z doby klasicismu a empiru* nebo Jaromír Pečírka, *J.-B. Camille Corot. Nástin jeho života a díla*.

Nejméně rozsáhlá je ta část pozůstalosti, která je uložena v Archivu Uměleckoprůmyslo-

vého muzea. Z důvodu uzavření této instituce však není možné, aby zde byla předložena její podrobná analýza jako v předchozích případech. Podle drobné sondy, kterou jsem provedla před několika lety, obsahuje tato část pouze dva kartony a dokumenty v ní uložené se vztahují především k působení Karla Chytila právě v jeho dlouholetém působišti – Umělecko-průmyslovém muzeu.

Z předchozího je patrné, že osobnost Karla Chytila nabízí k dlouhodobému studiu mnohá témata, která dosud pozornosti uměleckohistorické obce unikala. Cílem této studie proto nebylo znova sestavovat nebo doplňovat již obecně známá životopisná fakta, ale představit, co výzkum Chytilovy pozůstalosti může do budoucna přinést. Z tohoto prostého důvodu bych se této významné osobnosti v budoucnu chtěla věnovat ve větší míře. Význam osoby jeho postavení nejen jako zakladatele katedry dějin umění na pražské filozofické Fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity, ale i urputného ochránce památek a člena České akademie věd a umění – si to zcela jistě zasluhuje.